

paració amb un tros planer del cos humà, a la manera de *cul* o *galta*. Gc. *templego* a Ossau, Arrens i tres llocs del Lavedà, *timplego* a Banheres de Bigorra i un poble de la plana, en el sentit de «jarret», recollit per Rohlf, Gc., § 419, p. 11; l'explicació *ten + plegar* pot convèncer un pagès, però és de mal acceptar en morfologia: potser un derivat de *templa* aplicat als costats del «jarret» i influència de *plegà* per contaminació.

1 Partint de l'acc. de *templum* (veg. *TEMPLE*) 'biga que va damunt del cabirons'? Però tampoc aquí no hi ha analogia de forma: seria forçadíssim. Crec que el que induí Salvioni i M.L. a error és que log. *trempla* 'galta, mandíbula' els semblava venir de *TEMPLUM* o d'una mescla d'aquest amb *TEMPORA*, però és evident que aquest mot sard ve de *templa* com a tota la resta de la Romània amb la metàtesi allí normal en **templa* > *trempla*, i amb levíssim trasllat semàntic.

Templació, V. *temple* *Templar*, V. *trempar* i *templa*

TEMPLE, pres del ll. *tēmplum* id., per via mig-sàvia. □ 1.^a doc.: *Homilies*.

«Quan lo Diabre vit --- que re d'aizò no faria N. S., portà-l en --- Jherusalem e posà-l sus e-ls *temple*, e dix-li --- Si tu és lo fil de Déu, laxa-t cader --- que los teus àngels ti sofe< r > ran ---» 6r10; «eu derocaré aquest *temple* e après lo reedificaré», *VidesR*, 89r1, n. 24; «lo *temple* de Déu ensurtzà / car Déu no coneys ne vol amar», *Llibre de Daniel*, v. 854. «Aquelles mans que jamés perdonaren / han ja romput lo fil teint la vida / --- / si-m trob en punt que dolor no-m acorde / --- / son espirit ab lo cors yo *contemple*, / tan delit sent com l'om devot al *temple*», Ausiàs CXII, 11j. «En lo punt de la mort, lo sol s'escuref / --- e-l *temple* s'estremí», Lull (*Rims* I, 213).

Textos sagrats i poètics, mai ni enlloc concurrent popular de *església*: es tracta per tant en català, i en tot el romànic (com en cast. i port., allà obvi fonèticament) de transmissió del mot per via mig-sàvia. La variant *tempre* de la qual dóna el *DAG*, un doble testimoni comarcal en el S. XVI és nova prova que el mot no fou mai assimilat del tot per la gent popular, que tendia a barrejar-ho amb les pintures al tremp o tempre. Així ha continuat fins avui: «A la part de Llevant, místic *exemple*, / com una flor gegant, floreix un *temple*, / meravellat d'haver nascut aquí, / entre mig d'una gent ---», *Oda Nova a Barcelona*.

En particular s'aplicà per metonímia a l'Orde de frares guerrers instituïda en defensa del temple cristià de Jerusalem: «Querimònias que facit la mesó del *Temple*», Barberà cap a l'any 1200 (*BABL* VII, 166); «Si podetz fer mal al *Temple*, <o> alcú vostre amic, que o façats, que-l maestre del *Temple*, En G. de Cardona, escric contra vós a l'Apòstoli; e vós avetz parens e nabotz: facen mal e vós sofrít-los cobertament» c. 1251 (PPujol, *DocVgÜrg.*, 16.39).

Reb part gran en el repartiment dels béns i drets

aportats per la reconquesta contra els moros, en diverses parts del nostre Migjorn. En cap tan important com a Tortosa: d'aquí les freqüents mencions en els *Cost. Tort.* dels llocs que hi ocupava i dels administradors que hi tenia: «del flum d'Ebre tro a les parets --- del corral del *Temple*». «Lo Veguer de Tortosa ha exsecució en los feyts criminals --- e en defalimnt del Veguer --- e del Batle de Muncada, ha-la lo Batle del *Temple* o-l comanador», «ordenament --- confermat per --- Pere de Muncada, Maestre de la cavalleria del *Temple* --- e per los altres frares del *Temple* ---»; fins i tot sense article: «Los ciutadans --- deliures d'ost e de --- beuratge, que no són tenguts de fer a Rey, ne a *Temple*, ne a l'ynatge de Muncada ---» (I, §§ 3, 10, 14).

Que el nom de la ciutat de *Tremp* vingui en una forma o altra del ll. *TĒMPLUM* és una possibilitat tant o més incerta que difícil de refutar completament, però ben poc «probable (*AlcM*)», no tant per l'aparició d'una *r* tot desapareixent la *l*, que ja és estranya, com pel timbre de la vocal que fou *ɛ* (a diferència de la de *TEMPLUM*, on segons la fonètica històrica llatina solament una *ĕ* era possible): tant la grafia *Trimplo* de l'Acte de la Seu de 839 i d'altres documents arcaics, com la pronúncia *Tremp* amb oberta en la zona Cardener-Segre Mitjà (que en aquest punt té encara vocalisme de tipus oriental, car el cat. occid. propi neutralitza *ɛ* i *ɛ̄*, i la pronúncia del cat. central no compta, essent còpia de la de *Tremp-Lleida*) proven que el vocalisme etimològic degué ésser *i* o *ɛ̄*.

En tot cas s'imposa rebutjar, per merament absurd a la suposició que vingui d'un pretès diminutiu **TĒMPLŪLUM* que ni existí ni es pogué crear mai: el diminutiu llatí si s'hagués creat, segons les normes antigues, hauria estat **tempellum* (< *templō-lo-*) i en llatí vulgar o tardà el sufix *-ulum* era mort. Si costa de descartar la idea de la connexió llatina, no és tant per les justificacions històriques que hom n'ha trobat o conrotat, com pel fet que *Tr-* no és inicial hispànica preindoeuropea (i a penes *r-* + vocal). ¿Potser tanmateix indoeuropeu?

Hi donaria peu el veïnatge dejs *Salàs, Talarn, Segan, Orcau, Segú*, celtoides i potser no tots cèltics, i els *carants* etc. sorotàptics segurs. En apriori fonètic una base versemblant fóra **TRIMPĀRO*, amb dissimilacions diferents en *Tremp, Trimplo* i *trempolí*. (Qui sap, àdhuc, si a base d'això, ¿encara es podria salvar quelcom, de la idea que tingué el significat de 'temple?', però no ens llancem a conjectures tan audeces i vanes.)

Com és ben sabut, *trempolí, -ina, -ins* és el gentilici popular d'aqueixa ciutat.

DERIV.: *Templació* i *tempració* ant. 'libació' judeocatalà (Blondheim, *Rom.* XLIX, 555), probablement del sentit religiós del temple hebraic i cristià, i *contemplar* (no crec que vingui del castellanisme *templar*, a desgrat de la variant ultracorrecata amb *-r-*, aquesta sí acastellanada i amb etim. pop.). *Templet* [Lab. 1840; Alo-mar, *La Col. de Foc*, 194]. *Templer* [c. 1251]: «lo bisbe de València, que us n'é en contra --- e-ls preicadors *templers* aduxeren letres ---» (PPujol, cf. supra,